

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 52. De testamento & legato,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78332)

à iure quantitate, cuius meminimus sub finem præcedentis documenti secundi. Donatio vero causa mortis, ad instar legari & vltimæ voluntatis, non egere in sinuatione vt valida sit, quantumuis excedat summam à iure definitam: dummodo fiat coram quinque testibus, ex lege finali, Cod. De donationibus causa mortis. De quare Molina disput. 288. circa initium.

ADVERTE autem donationem causa mortis factam cum pacto de non reuocando; seu cum promissione de non contraveniendo illi, transire in donationem inter viuos, ex lege vbi ita donatur, ff. De mortis causa donationibus: vbi ratio hæc tangitur; quod tunc mors censeatur potius causa impulsiva, quam finalis. Quod si aliunde certo constaret donatorem voluisse nihilominus donare tantummodo causa mortis: pactum de non reuocando adiectum habendum esset pro non appposito, tanquam repugnans naturæ talis donationis. Etenim de ratione donationis causa mortis, est, vt rata sit quidem, morte donatoris secuta, tanquam cõditione impleta; sed ante mortem eius reuocari possit, eiusdem penitentiâ, mutatione ve voluntatis, qua rem taliter donatam repetat, aut alteri donec: ex lege 30. ff. eodem tit. De qua donationis specie qui plura volent, videre poterit Molinam disput. 287. & 288. vt & de donatione inter coniuges, & donatione propter nuptias disput. 289. & latissime Thom. Sanchez in lib. 6. de matrimonio.

610. **D**E DONATIONE à patre facta filio existenti sub ipsius potestate, idem Molina disput. 291. De qua nobis sufficit illud attingere: eam inualem esse, nisi facta sit cum rei traditione; adhucque traditione facta, pari interim dum viuunt integrum esse eam reuocare: quod si non fiat, cõfirmari morte ipsius, ac fieri omnino validam, & retrahendi ad tempus in quo facta fuit traditio: ita vt cum re donata fructus ex ea percepti ad filium donatarium pertineant; nisi donatio facta sit sine in sinuatione, & donum tantæ quãtatis sit vt excedat eam, in qua sola permillum est sine in sinuatione donare. Tunc enim donatio, morte patris quoad excessum nõ confirmatur; nisi ipse in extremis positus eam confirmet: quo casu valebit quidem, etiam quoad excessum: non tamen vt donatio, sed vt legatum, quod in sinuatione non indiget, ideoque non retrahatur quoad eundem excessum; hoc est, si qui fructus inde prouenerint à tempore traditionis vsq; ad mortem patris, nõ spectabunt ad filium donatarium. In his communiter Doctores conuenire aliquot citatis, & additis legibus quibus nituntur, habet in Molina in eadem disput. 291. Qui de cæteris quæ spectant ad donationem filio factam à patre, videri potest, tum ibidem, tum in aliis disputationibus quas ipsemet illic commemorat. Ea enim hic persequi nimis longum esset, nec necessarium: cum tractari soleant maxime in foro externo, ideoque de eis respondere debeant ex professo Causidici; vt & de iis quæ pertinent ad testamentum & legata, quæ donationes quædam sunt: de quibus proinde consequenter dicturi; pauca tantum attingemus, relinquentes traditionem eorum amplam videndam apud eundem Molinam de iust. & iure tract. 2. à disput. 124. ad finem vsq;: aut apud Summarios, præsertim Syluestrum in verbo Testamentum, & in verbo Legatum.

CAPVT LII.

De Testamento & Legato.

SUMMARIUM.

- 621 Definitio testamenti.
 622 Illius diuisio in testamentum in scriptis, & in testamentum nuncupatiuum: & solemnitas, quæ diuersa in illis requiritur.
 623 Quomodo intelligendum sit quod in iure canonico reprobatum illud, quod civile prescribit de septenario numero testium.
 624 Qui testari non possint.
 625 Qui heredes, aut legatarii institui possint, quique non possint. Deque spurio documenta quædam.
 626 Quid possit in iure institutus est heres.

627 Quibus in commodis sit obnoxius.

628 Quid & quotuplex sit substitutio, ac de vulgari, pupillari, & exemplari.

629 De fideicommissoria.

630 De reciproca & de compendiosa.

631 De legatis, quod non obtinet quin ab hereditate detrahatur per se Falcidia.

632 Aliquot euentus in quibus detrahi non potest.

INTER donationes causa mortis constituitur vltima voluntas; quæ est gratuita dispositio de bonis in tempus sequens mortem disponentis; atque vltimæ voluntatis præcipua species est testamentum: de quo ac de aliis vltimis voluntatibus in iure ciuili multis agitur. In iure canonico vero habetur de eo in lib. 3. Decretalium titulus 26. Nos documenta aliquot trademus accommodata ad nostrum institutum.

Quid sit testamentum.

PRIMUM est (de quo Molina in cit. disput. 124.) Ex lege 1. ff. De testamentis, iuncta glossa, hæc testamenti definitionem haberi, quod sit voluntatis nostre iusta sententia, de eo quod post mortem nostram fieri volumus, cum heredis institutione. Cuius definitionis prima pars, tanquam genus, ostendit quod commune est testamento cum contractibus, & donatione inter viuos: nimirum esse voluntatis decretum, exterius prolaturum, requirens ad validitatem, vt sit iustum. Nam iniquum non valet, vt illud quo sine iusta causa exheredatur filius, ex Cap. Si quis 13. q. 2. aut quod est contra bonos mores, aut pietatem, vel veritatem; iuxta legem Conditiones, & legem Filii, ff. De conditionibus institutionum. Secunda pars (de eo quod, &c.) separat testamentum à donatione inter viuos. Reliqua vero pars, cum heredis institutione, separat ipsum à reliquis vltimis voluntatibus, in quibus hæres non instituitur, sed legata seu donationes ab herede præstandæ, relinquuntur tantum: aut aliud quidpiam testamento accessorium, disponitur; vt fit per codicillum (de quo Molina differit in disput. 131. & 132.) in vsu positum, ad aliquid in testamento explicandum, vel mutandum, addendum, vel detrahendum; vel ad legata instituenda, vel ad faciendam substitutionem fideicommissoriam, seu qua quis ab herede quæ testamento prius instituit, vel qui debet succedere ab intestato, exigat vt tertio quem substituit, relinquat hereditatem.

Aduerte obiter inter testamentum, & codicillum, præter iam dictam ex tradita definitione collectam, plures alias differentias assignari; de quibus videri potest Syluester in verbo Testamentum 1. num. 2.

Quotuplex sit testamentum, & quam solemnitatem requirat.

SECUNDUM documentum est; duplex testamentum distinguitur: vnum solitum dici testamentum in scriptis; quia aliter fieri quam in scriptis, & quod conditor velit rebellionem, & testes latere quid in eo contineatur: vnde vocatur etiam testamentum clausum. Alterum vero solitum dici nuncupatiuum, eo quod voce coram testibus nuncupetur, seu declaretur quid in eo contineatur, quidve testator post mortem suam fieri velit; quod etiam inde consuevit dici testamentum apertum.

Hæc ita annotans Molina in cit. disput. 125. ista addit de solemnitate ad prius necessaria iure communi post consecutam & clausam scripturam, in qua voluntas testatoris contineatur, adhiberi debent 7. testes masculi, liberi, aut qui liberi reputentur, puberes, ac pinde qui 14. annu compluerint, ac rogati, hoc est, ad id vocati seu inuitati: coram quibus testator vno eodemque tempore dicat, ac manifestet illud esse suum testamentum; illudque propria manu subscribat, si sciat, & possit: sin minus, adhibendus est octauus testis, qui loco eius illud subscribat. Deinde illud subscribere debent vno & eodem tempore septem illi testes, ac singuli subscribare, siue annulo, aut sigillo proprio, siue alieno:

sufficit; vt omnes illud eodem annulo signent, ex lege. Hac consuetudine, Cod. De testamentis, & Inlittutis eod. titulo, §. Sed cum paulatim, & frequentibus. Atq; non valere tale testamentum, si is qui illud scripsit, in eo constituitur hæres: necitem legatum ipsi factum, idem Molina addit citatis legibus, simulque admonens, non ita id contingere in testamento nuncupatio: quia contenta in eo coram testibus manifestantur, & ideo cessat omnis præsumptio falsitatis.

Addit porro, *initio disput. 126.* quoad solemnitatem de iure communi requisitam ad nuncupationem testamentum; eam necessariam requirere, vt septem sint testes, masculi, liberi, aut liberi reputati, puberes, rogati, qui simul conueniant, & audiant ac intelligant testatoris voluntatem, vel scriptam, vel viuâ voce prolata: si voce tenuis absq; vlla scriptura testamentum condatur. Id quod habetur ex ante citata lege, §. Per nuncupationem, & ex §. vltimo, Inlitt. eod. titulo. Cætera quæ aliquot sequentibus disputationibus memoratus author persequitur, tanquam propria fori externi relinquere possumus apud ipsum videnda; non enim est instituti nostri omnia persequi, sed quæ videantur factis esse ad iudicium de peccatis. Quale est de talibus solemnitatibus nosse quatenus obligatio in conscientia detur seruandi illas. De qua re quid tenendum videatur iam tradidimus in præced. numero 105. Quomodo autem accipiendum sit, quod memorata solemnitas reprobari videatur in Capit. Cum esses, De testamentis, apud eundem in disput. 133. habetur explicatum, & consequenter disput. 134. tractatum illud quod ibidem in Capit. Relatum 1. statuitur, eandem solemnitatem non esse necessariam in testamento, aut legatis ad pias causas.

Tantum monebimus duo: vnum est illud quod in cit. Cap. Cum esses, Pontifex statuit: præscriptum memoratum de septenario testium numero, ad validitatem testamēti necessarium iure ciuili; alienum esse à lege diuina, & generali Ecclesie consuetudine; non esse ita accipiendum, quasi peccatum sit plures quam duos, vel tres testes adhibere in testamēto: eo quod dictum sit Deuter. 19. In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum. Nam in eodem capitulo præter duos, vel tres testes, requiritur præsentia Parochi tanquā illis superadditi. Sensum vero esse posse, quod quamuis id nõ sit contra, esse tamen præter legem diuinā, & generalem Ecclesie consuetudinem, quarum neutra statuit tantum numerum testium requiri ad testamenti validitatem: sed contenta est duobus, vel tribus. Alterum est, ideo Pontificem per memoratum Cap. Relatum, derogare potuisse legibus ciuilibus, quod potestatis Ecclesie sit, actiones hominum ordinare ad finem supernaturalem, qui est salus animarum: & consequenter tollere omnia quæ bonorum operum ad salutem pertinentium, studium cursumq; impediunt, vt tales leges impedire censeri possunt.

Qui non possint testari.

TERTIVM documentum, quod Molina De iust. & iure, tract. 2. persequitur disput. 138. & aliquot sequentibus, est: cum actus testandi sit humanus, & ex se licitus; qui vel carē rationis vli, vt infantes, amentes, & alij qui nondum pollent vli liberi arbitrij plene deliberato; vel quamuis polleant eo sufficienter, iuris tamen dispositione prohibentur testari. Inter quos sunt. Primo impubes, id est, masculus ante 14. & femina ante 12. annum expletum, ex lege A quæzate, ff. Qui testamenta facere possunt; vbi additur; tempus illud debere esse completum, ita tamen, vt sufficiat vltimum diem esse inchoatum. Secundo, surdus simul & mutus à natiuitate, aut qui talis est ex morbo, neque scit scribere, Instituitur. Quibus non est permillum facere testamentum, §. Item surdus, & Codic. Qui testamenta facere possunt, vel non, lege Discretis. Tertio, filius familias, qui cum de bonis suis castrensibus, aut quasi castrensibus (sæu qua aduenierint illi eo quod militiam, aut officium publicum gerat) liberè disponere possit: non vero de cæteris, quæ aliunde ei aduenierint; potest quidem de illis testari, non tamen de his, Instituitur. In principio: & Codice, lege Senium, & lege penult. titulis ante memoratis; quibus accedit Cap. Licet, De sepulturis in 6. Vbi aduerte obiter, per Authenticam Presbyteros: Cod. De

Episcopis, & Clericis: quæcunque bona filiofamilias aduenierint post adeptum Clericatum, sortiri rationem bonorum quasi castrensium: ideoque ipsum tanquam habentem illorum liberam administrationē, posse de eis testari. Quarto, prodigus cui interdicta est à Iudice bonorum suorum administratio. Quanquam si ante confecisset testamentum, ipsum esset validum; Instituitur, §. Quibus non est permillum facere testamentum §. Prodigus. Quinto, seruus, seu mancipium; de quo vide Molinam disputatione 137. sub initium. Sexto, criminofus, cuius crimini annexa est pœna, quâ ipso facto intestabilis est, vt is qui Cardinalem, hostiliter infecutus est, vel eum cœpit, aut percussit; aut ad aliquid talium est cooperatus, ex Cap. Felicitis, De pœnis in 6. Item hæreticus, ex lege Manichæos, §. Ergo. Cod. De hæreticis. Itemq; hæreticoru credētes, receptatores, defensores, & fautores, si quis eorum intra annum, ex quo est excommunicatus, non satisfecerit; ex Authentica Credentes. Cod. eod. tit. & ex Capit. Excommunicamus 1 §. Credentes, De hæreticis. Item is qui damnatus est ob libelum famosum confectum in alterum, ex lege is cui, §. vltimo, ff. Qui testamenta facere possunt, vel non. Itemq; vltimarius manifestus, ex Cap. Quanquam, §. vlt. De vlturis in 6. Postremo, Religiosus quem post professionem testari non posse, etiam ad pias causas, habetur ex Authentica Ingressi, Cod. De sacrosanctis Ecclesijs, & ex Cap. Quia monasterium 19. quas 3. Videndus est Molina in cit. tract. 2. disput. 139. 140. & 141. Difficultas autem quæ mouetur de Clericis beneficiarijs; vtum de prouentibus suorum beneficiorum testari possint, explicanda est ex dicendis suo loco in sequenti tomo, lib. 30. tractat. 3. de eorundem prouentuum permillio, vel prohibito vli.

Qui possint, quiq; non possint heredes, aut legatarij institui.

QUARTVM documentum est: Hæreses institui possunt priuatos, tum etiam communitates: vt Ecclesiam, Ciuitatem, Vicum, Collegium, & c. ex lege 1. Cod. De sacrosanctis Ecclesijs, & ex lege Omnibus, ff. ad Senatufcon. Trebellianum. Neq; obflare quod ijdem priuati, vel amentes sint, vel surdi & muti, vel prodigi, vel serui, vel religiosi: habet ex communi sententia Doctorem Molina disp. 154. sub initium; addens exceptionem de profissis fratrum Minorum (quos non posse institui heredes constat ex Clem. nr. Exius de Paradiso, & §. Cum nim, De verborum significatōem; de profissis nostræ Societatis. Quibus de iuris communis positiuu dispositione, addendū sunt. Primo hæretici, & apostatæ à fide. Nulius enim talium hæres, aut legatarius esse potest, ex lege Manichæos, & ex lege vltima, Cod. De hæreticis, & ex lege Hi qui, Cod. De apostatis. Secundo, credētes, receptatores, defensores, & fautores hæreticorū, si intra annum ex quo sunt ipso iure excommunicati, non satisfecerint; heredes, aut legatarij esse non possunt, ex Authentica Credentes, Codic. De hæreticis, & ex cap. Excommunicamus 1. §. Credentes, eod. tit. Tertio, qui Cardinales persequuntur, vel percutiunt, vel capiunt. Tales enim ex Cap. Felicitis De pœnis in 6. heredes esse non possunt. Quarto, spurius, ex Authentica Licet, Codic. De naturalibus liberis. Vbi in fine dicitur; Qui ex damnato sunt coitu, omni profus beneficio secludantur. De qua re multis disserit Molina disputatione 265. & aliquot sequentibus.

Pauca tantum attingemus, quia illorum plenior tractatio Iuris peritorum propria est. Primum sit, spurium dici eum, qui natus est ex parentibus, inter quos tempore conceptionis, & natiuitatis ipsius erat impedimentum dirimens matrimonium. In quo distinguitur à filio naturali, qui natus est ex parentibus liberis ab omni tali impedimento; qui que licet tempore cœceptionis, & natiuitatis illius non erant matrimonio coniuncti, poterant tamen coniungi. Secundum sit, si spurio pater aliquid in testamento relinquat præter alimenta, nihil iuris per id illi acquiri; cum per legem factus sit incapax: vnde nec hæres ad tale quid tenetur ei aliter, quam ex liberalitate. Quod autem in hac re dicitur de patre, dicendum est pari ratione de matre. Tertium sit; spurij deberi à parentibus alimenta, si aliunde non possint se sustentare, ex Cap. Cum haberet, in fine, De eo qui duxit in matrimonium, & c. Quo alimentorum nomine intelliguntur

omnia quæ pro cõditione personæ sunt necessaria: vt victus, vestitus, habitatio, medicina, & id genus alia, quæ suppedianda sunt, prout parentis, & prolis conditionem exigere prudens iudicauerit. Caterum, quia eos in locum alimentorum succedit, hinc sequitur eam dari debere filia spuria. Postremum sit, filium naturalem institui posse hæredem vniuersalem à suis parentibus, si ipsi legitimas proles non habeant, ex lege Humanitatis, Codic. De naturalibus liberis, & ex Authentica Licet, ibidem. Videndus est Molina disputat. 166.

De hærede instituto.

QUÆ ad hunc pertinent latissimè persequitur idem author à disputat. 154. ad 181. sed quia propriè spectant ad forum externum, relinquentes ea Iuris peritis, contenti erimus sequenti documento. Igitur quintum principale documentum est, quod habetur ex lege vltima, Cod. De iure deliberandi. Quando aliquis hæres est, siue ab intestato, siue ex testamento, & siue in totum, siue in partem hæreditatis, certusq; est hæreditatem plenissimè sufficere, tum debitis defuncti, tum etiam legatis soluendis, posse non confecto bonorum à defuncto relictorum inuentario; adire hæreditatem, eiq; se immiscere: ita tamè vt eo nomine teneatur creditoribus; adeo vt si præter ipsius spè eueniat quod de bonis defuncti aliqua debita eius solui nequeant, ipse de suis bonis debeat soluere. Quod si intra tres menses à die qua nouit se institutum hæredem (qui illi conceduntur ad deliberandum) hæreditatem repudiet, etiam si inuentarium non confecerit, nullum onus ob illam subibit, sed tamen carebit quoque omni lucro illius. Ita habetur ex citata lege, §. Cum igitur. Ex qua, in §. Est præfatam, & duobus se, uentibus, adde; etiam si hæres prorogationem prædicti temporis ad deliberandum, neque à Iudice, neque à Principe petierit, sed inuentarium iuxta formam requisitam conficiendam hæreditatem adierit, seque ei immiscuerit; nihilominus hæc commoda consequi.

627. Primum est, vt neq; creditoribus defuncti, neque legatarijs teneatur vltra vires hæreditatis. Secundum, vt à legatis detrahere possit Falcidiam (de qua postea) si illis solutis nõ superfit sibi quarta pars bonorum defuncti. Tertium, vt si satisfaciat creditoribus, aut legatarijs primo venientibus, nec super sint bona defuncti, ex quibus posterius venientibus satisfaciat, ad nihil ipse teneatur his; adeo vt nec ipsum, nec eos qui bona hæreditatis ab ipso emerint, iniquitate possint ad sibi soluendum, sed agere debeant aduersus eos quibus prius venientibus satisfactum est, repetendo ab illis quod acceperunt; si esset ipsis de iure potius, quam illis soluendum. De his Molina disputat. 216. quæ apud ipsum relinquemus videnda, vt & quæ de inuentario addit in tribus sequentibus disputationibus.

De hærede substituto.

QUÆ ad hunc spectant Molina persequitur à disp. 182. ad 193. eadem ratione quâ præcedentia Iuris peritis relinquenda. Est quid & quotuplex sit paucis saltem tradere nobis incumbat omnino: quâdoquidem turpe esset de peccatis iudicantem id nescire.

628. Sextum ergo documentum sit; Substitutione, ex qua hæres substitutus nomē habet, esse vnius, aut plurium in alterius, aut aliorum locum vocationem ad hæreditatem. Vnius autem, aut plurium aduerte dici: quia sicut pluribus qui cohæredes instituti fuerint vnus substitui potest; ita plures in vnius locum possunt substitui, siue simul & immediate, siue ordine quodam, vt si quis in suo testamento dicat; Instituo bonorum meorum hæredem Petrum, & si is hæres non fuerit, sit Franciscus, sique Franciscus non fuerit, sit Antonius.

Septimum autem documentum sit, communiter sex distinguui species substitutionis; quarum prima dicitur vulgaris; quâ quiuis non prohibitus iure, potest à quouis testatore substitui: quandoquidem sit sub conditione, vt si is qui sibi ex testamento, vel ab intestato succedere debet, nolit esse hæres, aut non possit (vt si propter crimen aliquod fiat incapax hæreditatis) substitutus succedat. Quæ conditio, si non exprimat specialibus verbis, tacite subintelligitur: vt cum

testator generalibus verbis dicit; Titium instituo hæredem, & Sempronium ei substituo.

Secunda est pupillaris; quâ quis proli impuberi, in sua potestate constituta, substituit aliquem. Etenim cum nequeat quis ante pubertatem condere testamentum, concessum est iure; vt pater eius possit loco ipsius quodammodo testari, in tali testamento directè substituendo ei hæredem, si ante pubertatem decesserit è vita, Instit. De substitutione pupillari, in principio. Per quam substitutionem fieri, vt nõ tantum bona quæ tali pupillo erant ex paterna hæreditate obuentura, sed etiam alia, perueniant ad substitutum, perinde ac si idem pupillus testamentum fecisset; patet ex eo quod dicitur ibid. in §. Igitur. In pupillari substitutione duo quodammodo testamenta esse, alterum patris, alterum filij, tanquam sibi ipse filius hæredem instituisset.

Tertia est exemplaris; quâ ad exemplum pupillaris patet, aut mater liberis, auis, vel auia, proauis, vel proauia nepotibus mente capitis, aut alio simili impedimento testari prohibitis, hæredem constituitur: Instit. eod. titulo, §. Quæ ratione, & lege Humanitatis, Cod. De impuberem, & alijs substitutionibus.

Quarta est fideicommissoria; quâ hæres ab intestato, vel testamento institutus grauat, vt hæreditatem totam, vel partem eius aliquotam, vt g. dimidiam, tertiam, aut quartam, restituat alteri qui fideicommissarius est. Hæc à tribus præcedentibus differt, quod per illas directè, & immediate hæreditas à testatore deferatur substituto, abiq; alterius ministerio, & per hæc deferatur ministerio alterius; nempe eius cui fideicommissum imponitur. Qui si sit hæres de numero descendendum, aut ascendendum, ante omnia potest detrahere suam legitimam: quæ est certa portio bonorum testatoris, qua nequit suos descendentes priuare. Ea quanta iure communi debeat esse iudicandum est secundum illud quod in Nouella 18. cap. 1. & in Authentica Nouissima, & sequenti, Cod. De inofficioso testamento, sancitum est: vt si testator quatuor, aut pauciores filios haberet, tertia pars bonorum ipsius inter illos æqualiter diuideretur: si plures essent quam quatuor, diuideretur inter eosdem diu. idium bonorum ipsius.

Iam si sit alius hæres, legitimam quidem detrahere non potest, quæ non est illi à iure constituta; potest tamen Trebellianicam. Qui enim est eâ ratione institutus hæres, vt grauetur onere restituendi hæreditatem, potest detrahere quartam partem eius in quo institutus est, ne vana sit talis institutio. Itaque si quis institutus est hæres in tota hæreditate cum onere restituendi eam alteri, detrahet quartam totius. Si in dimidia cum simili onere, detrahet quartam illius dimidij. Si in decima, detrahet quartam illius decimæ. Quod si testator aliquid certi ei assignet, & reliquum iubeat alteri restituere; si id ipsum certum non adæquet quartam partem totius in quo constitutus est hæres; poterit de reliquo detrahere quantum sufficiat ad eandem quartam complendam. Habentur hæc ex §. Sed quia stipulationes, Instit. De fideicommissarijs hæreditatibus, & ex lege 1. & 2. Cod. Ad Senatuseon. Trebellianum; vnde eadè quarta pars nomen Trebellianicæ accepit.

Quinta substitutio est reciproca & breuiloqua dicta, quâ hæredes instituti sibi vicissim substituantur, vt si dicatur; Instituo Petrum, & Paulum meos hæredes, & eos inuicem substituo.

Postrema est compendiosa, quæ plures complectitur substitutiones quoad tempora diuersas; vt cum testator dicit, Instituo filium meum hæredem, & quando cunq; ex vita decesserit, substituo ei Paulum. Nam si filius ante patrem moriatur, vel alia de causa impediatur hæres esse, substitutio cõsebitur vulgaris. Si filius fiat hæres, & moriatur in pupillari ætate, substitutio erit pupillaris. Si moriatur post pupillarem ætatem, substitutio erit fideicommissoria. De his omnibus speciebus eodem ordine agit Molina à disput. 182. ad 193. vsq; Alia his de testamento, nisi illius tractatio esset propria Iuris peritorum, addere oporteret: tum de illius executione, de qua memoratus author disputat. 257. & quatuor sequentibus: tum de illius reuocatione, ad quam spectant quæ idem author docet disputat. 151. & duabus sequentibus; tum etiam de successione ab intestato, de qua idem in disputat.

163. & 164. tum demum de amissione hereditatis, ad quam pertinent ab eodem tradita in disput. 175. & quinque sequentibus.

Quod attinet ad legata, copiose idem author differit de illis à disput. 193. ad 206 tanquam de quibusdam partibus testamenti, non quidem spectantibus ad institutionem heredis; sed ipsi institutioni superadditis, tanquam donationibus, quas testator vult ab hærede suo mandari executioni. Quod fieri potest dupliciter; vno modo dirigendo verba ad legatarium: vt si dicat, Lego, aut relinquo hoc, vel illud Petro; altero modo dirigendo verba ad hæredem, rogando, aut præcipiendo, vt hoc, vel illud da Petro, sicq; vocatur fideicommissum particulare: non tamen ob differentiam aliquam in effectu, vt pote qui idem est in vtriusque illius modi donationibus. Vnde & quidquid de legato dicitur, censendum est dictum de fideicommissio particulari, prout in cit. disput. 193. admonet ipse Molina.

De legatis.

631. **V**ltimum igitur documentum sit, *propositum ab eodem Molina disp. 213.* Quando hæres, aut hæredes sunt de numero descendendum, aut ascendendum: tunc non obstantibus legatis à defuncto relictis, ipsi accipere possunt de bonis illius, suas integras portiones legitimas, quibus defraudari non poterunt. Eas de iure communi esse tertiam partem bonorum defuncti cui succedunt, paulo ante attigimus. Quando vero hæres, aut hæredes sunt alij, quibus legitima portio debita non est, præcipiunturq; legata soluere: ipsæ legatis non obstantibus possunt retinere quartam partem bonorum defuncti; etiam si illa legata totam hereditatem adæquaret, ac exhaurirét. Atq; si persolutis iisdem legatis aliquid minus quarta ipsa parte remaneret, ipsum ab illis detrahi potest pro rata, ad supplendum quod deesset, vt in ipsis hereditibus remaneat quarta pars bonorum defuncti. Hæc habentur ex titulo De lege Falcidia, institutis, & ex titulo ad legem Falcidia, tam Cod. quam Digestis. Porro illud quod hæredes detrahere possunt à legatis, vt quarta pars bonorum defuncti ipsis remaneat appellatur Falcidia à quodâ Falcidio talis remedij inuentore, prout ibidem addit Molina: aliquot deinde euentus referens in quibus Falcidia nequit à legatis detrahi, quorum præcipui sunt.

632. Primum, cum testator nõ ignarus modi, seu virum sui patrimonij ex velle prohibuit illam detrahi. Secundus, quando legata sunt ad causas pias, nisi & ipsa hæres institutio sit etiam ad causas pias, ne enim tunc vna causa priuilegij habet aduersus aliam: sed vtraq; simili priuilegio gaudet; ita vt statet tunc oporteat iuri communi. Tertius, quando res aliqua legata est, vt in perpetuum alienari non possit. Quartus, quando hæres inuentariu non confecit intra tempus, & iuxta formã à iure præscriptam. Quintus, si postquam fuerit à Iudice admonitus, testatoris voluntatem intra annum nõ mandauerit executioni. Sextus, quando hæres sciens quantitatem hereditatis, à principio quibusdam ex legatis soluit integra legata. Septimus, quando alicui legatur instrumentum, seu scriptura de re cuius erat dominus. Quibus vero fundamentis hæc nitantur apud ipsum qui vult, inuenire poterit.

CAP. LIII.

De dissolutione obligationis proueniens ex contractu, aut ex quasi contractu.

SVMARIVM.

- 633. Talis dissolutio fit tum remissione debiti, tum solutione, cuius varij sunt modi, ac primo nouatio, & delegatio.
- 634. Deinde compensatio.
- 635. Præterea solutio, que quando ea locum habeat, & quando non habeat.
- 636. Quis recte soluat, quidq; & cui solui debeat.
- 637. De acceptatione, & generali effectu solutionis.
- 638. De dissolutione proposita obligationis per rei interitum, aut sententiam Iudicis, aut prescriptionem legitimam.
- 639. De ea que fit tradendo instrumentum.

Obligatio proueniens ex contractu, aut quasi contractu, dissoluitur vel remissione eiusdem obligationis facta per

creditorum, vel solutione eius quod ex contractu, vel quasi contractu quis debet. Quæ fit varijs modis, ac primo commutatione vnius obligationis in aliam, quã prior extinguitur, & posterior loco illius succedit ac subrogatur, vt fit in nouatione, & delegatione.

De nouatione, & delegatione.

SECTIO I.

633. **N**ouatio enim, vt habetur lege prima, ff. De nouationibus, est prioris debiti seu obligationis in aliam obligationem civilem, vel naturalem transfusio atque translatio: ita vt prior perimatur. Neque interest, vt ibidem additur, qualis obligatio præcesserit, siue naturalis tantu, siue civilis: & siue verbis, siue re, siue consensu contracta. Ea vero quæ sequitur, & in quam ea quæ præcessit transferatur ac commutatur, validam esse debere saltem naturaliter, ratio postulat, idque habetur ex sequenti lege 2. Cum autem ex lege Delegare 1. De nouationibus, delegare sit vice sua alium reum dare creditori, aut alteri cui creditor iusserit; ratio delegationis consistit in eo, quod is qui delegatur, se de mandato delegantis constituat reum seu debitorem creditoris pro ipso debitore, debitum illius suscipiendo in se, & sic trium personarum consensus requiritur; primus eius qui delegat, secundus eius qui delegatur, quia nemo alicui inuitus delegatur, ex cit. lege 1. tertius creditoris, qui à delegato sui debitoris stipuletur suum debitum, ex eadem lege 1. Videndus est Molina disputat. 559.

De compensatione.

SECTIO II.

634. **S**ecundo dissolutio proposita fit compensatione: quæ ex lege 1. ff. De compensationibus, est debiti, & crediti inter se contributio hoc est, vt habet Molina de hac re in seq. disp. 160. late differens, collatio quantitatum in quibus duo sibi inuicem sunt debitores & creditores, vt de eo quod reus actori debet, detrahatur illud quod hic vicissim illi debet: nec amplius debitum censetur daturq;. Vbi aduerte ad compensationem minime necessarium esse, vt debitum sit vtrimque æquale; sed si mihi tantum quinque debeas, & ego tibi decem, vique ad quinque fieri potest compensatio: ita vt quod amplius restat, nimirum alia quinque, possis à me repetere, ex lege 4. & 5. eodem titulo. De dubio autem quod idem Molina tractat; an qui iurauit se soluturum, possit vti compensatione, iam dictum est in præced. parte libr. 10. numero 290.

Porro quando locum habeat cõpensatio, declaratur his documentis. Primum est, locum habere quando vtrimque debetur res in pòdere, numero, & mensura consistens, si vtrimque debita sint ei aisdem speciei, & æqualis bonitatis, ac valoris, vt certa pecuniæ quantitas, certa mensura tritici, vel vini eiusdem bonitatis, & valoris. Etenim res quæ tales sunt, functione suscipiunt, hoc est, vno loco alterius substitui, adeoque solui potest. Secundum est, non habere locum si vna cuiusmodi rerum ex aliquo capite sit maioris valoris, quam altera, vt quando triticum vtrimq; debitum, soluendum est in diuersis locis, in quorum vno triticum eiusdem etiam bonitatis, plus venditur quam in alio. In tali enim compensatione non seruaretur æquitas iustitiæ commutatiuæ. Tertium est, compensationem posse quoque fieri quando res nõ consistunt in pòdere, numero, & mensura, si vtrimq; debita sint eiusdem speciei; & indeterminata in indiuiduo, vt si duo sibi vicissim deberent vnum equum indeterminatum in indiuiduo: tunc enim inter res vtrimq; debitas datur æqualitas valoris, cum & sint eiusdem speciei, & similiter indeterminata, vnde fit vt functionem recipiant ac vna in alterius compensationem dari valeat etiam creditore inuito.

Quartum est, non esse compensationem inter res quæ in numero, pondere, & mensura non consistunt, quarum vna debetur determinata in indiuiduo, siue alia debeat similiter determinata, siue non, quia tales, prout tales, non sunt, sicut vtrimque indeterminata, eiusdem valoris, ideoque vna loco alterius, nisi consentiente creditore dari non potest. Excepit Molina, si ex vna parte debeatur pecunia, & illud quod

